DOI 10.26886/2520-7474.5(43)2020.13

UDC: 378.147

**THE MODEL OF PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION
OF FUTURE TEACHERS OF ART AND AESTHETIC CYCLE OF
PROFESSIONAL TRAINING**

Ja. Verovkina, PhD of Economic

<http://orcid.org/0000-0001-9805-0345>

e-mail: verovckinajanna@ukr.net

National Pedagogical Dragomanov University, Ukraine, Kyiv

The article reveals the model of professional competence formation of the future teachers of art and the aesthetic cycle of specialized training in institutions of secondary education. The integral model forms a construct with interconnected blocks: target, conceptual, substantive, procedural, and effective. The structural components of the model are established: components, principles, approaches, organizational and pedagogical conditions, criteria, and levels formation of professional competence of future teachers of art aesthetic cycle of specialized training. The most effective forms, methods and means of formation of professional competence of the future teachers of art and the aesthetic cycle of profile education are identified. The content of the artistic and aesthetic cycle of educational profiling environment is clarified.

Keywords: model, professional competence, future teacher, artistic and aesthetic cycle, specialized training.

аспірант, Верьовкіна Ж. Л. Модель формування професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Україна, Київ

В статті розкрито модель формування професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання в закладах середньої освіти. Цілісна модель утворює конструкт з взаємопов'язаними блоками: цільового, концептуального, змістовного, процесуального та результативного. Встановлено структурні складові моделі: компоненти, принципи, підходи, організаційно-педагогічні умови, критерії та рівні сформованості професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання. Визначено найбільш ефективні форми, методи та засоби формування професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання. Уточнено наповнення змісту художньо-естетичного циклу профілізації освітнього середовища.

Ключові слова: модель, професійна компетентність, майбутній учитель, художньо-естетичний цикл, профільне навчання.

Вступ. Останнім часом у системі професійної підготовки майбутнього вчителя в умовах профілізації закладів середньої освіти (ЗСО) на початкових етапах його залучення до професійної діяльності існує потреба в формуванні професійної компетентності художньо-естетичного циклу з відповідною технологією орієнтації освітнього середовища. На художньо-естетичну освіту покладається завдання навчити майбутнє покоління бачити прекрасне у соціокультурному середовищі.

Концепція художньо-естетичного профілю ЗСО в умовах європейської інтеграції полягає, як зазначають вчені Давидова М.О., Захарова Л.В. [1], в сприйманні, «інтерпретації творів мистецтва», практичної реалізації в соціокультурному середовищі, «розвивати

естетичну свідомість», соціокультурну компетентність, «здатність до самореалізації», бажання художньо-естетично самовдосконалюватись.

Новий Закон “Про освіту”, який набув чинності у вересні 2017 року визначив модель ЗСО, яка направлена на профільність. Профільне навчання є одним із ключових напрямів модернізації та удосконалення системи освіти нашої держави й передбачає реальне й планомірне оновлення школи старшого ступеня з врахуванням інтересів, нахилів та здібностей, можливостей кожного учня, у тому числі з особливими освітніми потребами, у контексті соціального та професійного самовизначення у відповідності з вимогами сучасного ринку праці. Даний підхід до освітнього простору старшокласників реалізовує принцип особистісно-орієнтованого навчання та створює оптимальні умови для їх професійного самовизначення та подальшої самореалізації.

Гарантом забезпечення даних завдань може бути сучасний учитель, формування професійної компетентності якого є пріоритетом галузі освіти. Проблемою у профілізації художньо-естетичного циклу навчання у старшій школі є недостатній рівень освітніх послуг через непрофесійність кадрів.

Особливості розвитку підготовки вчителів художньо-естетичних дисциплін розглянули в роботах Коночкіної О.І. [3], Давидової М.О. [1], Захарової Л.В. [1], та ін., формування професійних компетентностей майбутніх учителів: Кононенко І.А. [10], Любарець В.В. [4], Харківська А. [7], Шапран О.І. [10], Сучасні підходи до організації художньо-естетичної освіти знайшли відображення у роботах Зязюна І.А. [2], Лузіної Л.М. [6], Ревенко І.В. [8], Сухомлинського В.А. [9]. Визначаючи творчість, як об’єктивну рису освітньої діяльності учителя, Лузіна Л. підтвердила, що формування творчої індивідуальності вчителя означає

вироблення у нього особливого ставлення до професійної діяльності, як способу життя [6, с. 3].

Доречно також звернутися до педагогічної спадщини послідовника гуманістичних традицій, одного з видатних педагогів Сухомлинського В.А. Він вважав, що успіх виховання багато в чому залежить від розвитку емоційно-чуттєвої сфери [9, с. 145]. Ідеал естетики в освіті талановитий педагог бачив в особистості, яка пізнає прекрасне чим зміцнює світогляд. Адже світогляд базується не тільки на сукупності знань, але й на художньо-естетичному та емоційному світогляді особистості. Формування художньо-естетичного в світогляді молодого покоління покладається на особистість учителя, а саме «гармонійне поєднання ідеалів, принципів, переконань, поглядів, смаків вчинків, тоді розкривається виховна сила знань» [9, с. 155].

Аналіз психолого-педагогічної літератури приводить до висновку, що рівень творчої діяльності вчителя, визначається, як правило, залежно від конкретного циклу профільного навчання в освітній діяльності. Проблема формування у майбутнього учителя професійної компетентності художньо-естетичного циклу у профільному навчання сьогодні повною мірою не вирішено.

Формулювання мети статті та завдань. Мета даної статті полягає у обґрунтуванні моделі формування професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання. Завданням статті є розкриття особливостей здійснення керівництва освітньою діяльністю вчителем предметів художньо-естетичного профілю навчання здатного до безперервного особистісного й професійного самовдосконалення.

Виклад основного матеріалу статті. Сучасні зміни в профілізації НУШ потребують в викладанні предметів художньо-естетичному циклі безпосередньо організації інновацій освітнього процесу. Вчитель з

спеціальною художньо-естетичною освітою в професійній діяльності повинен застосовувати технології, що базуються на основних засадах професійно-художньої діяльності. Тому інновація полягає у залученні стейкхолдерів соціокультурної діяльності у освітнє середовище професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного профілю.

Протиріччям у структурі особистості учителя художньо-естетичного профілю, полягає в процесі сприйняття, практичного осмислення та відтворення образів, вказують вчені Давидова М.О., Захарова Л.В. [1, с. 34].

Формування професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання в ЗСО пов'язане з удосконаленням освітнього процесу, спрямованого на активізацію розумової діяльності та формування професійних умінь студентів.

Для ефективнішого формування професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання в ЗСО пропонуємо цілісну модель формування професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання в закладах середньої освіти (Модель) (рис.1), що утворює конструкт з взаємопов'язаними блоками моделі: цільового, концептуального, змістовного, процесуального та результативного [4].

Цільовий блок Моделі включає в себе соціальне замовлення, яке виражається у потребі вчителів художньо-естетичного циклу профільного навчання в ЗСО, тому мета полягає в ефективності процесу формування професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання в ЗСО.

Конкретизуючи мету Моделі, нами було виділено *завдання*: формування мотивів художньо-естетичної спрямованості майбутніх вчителів; розвиток здібностей та художнього мислення для досягнення

художньо-естетичної діяльності майбутнього вчителя; формування індивідуальної траєкторії майбутньої професійної діяльності.

Наступний концептуальний блок, який виконує системорегулююче призначення, визначає загальну стратегію й тактику проектування професійної підготовки й охоплює функції (освітню, мотиваційну, розвиваючу, науково-дослідну, світоглядну, соціокультурну); методологічні підходи (системний, діяльнісний, особистісно-розвивальний, компетентнісний, акмеологічний, культурологічний); та принципи (науковості, цілісності, синергетичності, систематичності й послідовності; природовідповідності, поліхудожності, варіативності на основі індивідуалізації, духовності, єдності художньо-естетичного виховання з соціокультурним середовищем).

Змістовий блок передбачає досягнення під час професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання в ЗСО комплексу показників професійної компетентності художньо-естетичного циклу: педагогічна майстерність, комунікативні якості; морально-етичні здатності; емоційність; психодинамічні характеристики; інтелект, здатностей та готовностей перетворювати їх на особистий управлінський інструментарій з використання у професійній діяльності; здібності до композиційного художнього мислення.

Предмети художньо-естетичного циклу в ЗСО спрямовані на розвиток емоційно-почуттєвої сфери учнів, формування їх художньо-образного, асоціативного, критичного мислення; створення сприятливих умов для продукування креативних ідей, реалізацію власних творчих потреб у художній діяльності та пізнанні. Водночас через образний зміст творів мистецтва, відкриваються широкі можливості ефективно впливати на формування патріотизму, моралі та інших загальнолюдських цінностей.

Рис. 1. Модель формування професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання в закладах середньої освіти

Наповнення змісту художньо-естетичного циклу профілізації освітнього середовища ЗСО в основній школі відбувається відповідно до наказу Міністерства від 20.04.2018 № 405 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня», і має три блоки: «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво» або інтегрований курс «Мистецтво». Навчання побудовано наскрізно з логічною побудовою змісту за роками навчання з 5 по 9 класу. 10-11 класи опановують художньо-естетичний цикл відповідно до наказу Міністерства від 20.04.2018 № 408 «Про затвердження типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня». У 10 класі на рівні стандарту здійснюється через базові та вибірково-обов'язкові предмети. До вибірковоих належать навчальні предмети «Мистецтво» (освітня галузь «Мистецтво»). Учені мають обрати два предмети, які опановуватимуть впродовж навчання у старшій школі: один - в 10-му, інший - в 11-му класі, або одночасно два предмети в 10 і 11 класах (у такому разі години, передбачені на вибірково-обов'язкові предмети (факультатив), діляться між двома обраними предметами: «Театральне мистецтво», «Мистецтво»), з погодинним розподілом: 10 (або 11) клас - 3 години на тиждень; або 10-11 клас - по 1,5 години на тиждень відповідно у кожному навчальному році.

Тому змістовий блок формування художньо-естетичної професійної компетентності наповнюють дисципліни «Історія художньої культури» та «Методика викладання художньої культури». Майбутній учитель предметів художньо-естетичного циклу, який буде викладати інтегровані курси «Мистецтво», «Художню культуру», як правило, сам потребує допомоги у розумінні питань, які пов'язані з інтеграційними процесами в профільній освіті.

Майбутній учитель на профільному рівні художньо-естетичного циклу має володіти базовими освітніми художньо-естетичними компетентностями, виявляти здатність до самостійної творчої діяльності, колективної співпраці з метою розв'язання мистецьких проблем та потребу використовувати здобутки української культури у власній творчій діяльності, пропагувати національну культурно-мистецьку спадщину, відстоювати національно-культурні пріоритети в особистісному та суспільному житті, демонструвати готовність до постійного художнього самовдосконалення, усвідомлення власної причетності до традицій і цінностей національної культури та вміння їх використовувати у культурно-творчій діяльності.

Модель містить процесуальний блок, який включає: форми (лекція, семінар, практичне заняття, самостійна та лабораторна роботи, індивідуальне заняття, наукові конференції, тренінги, вебінари, інтегровані та бінарні заняття, екскурсії та ін.); методи (словесні, наочні, практичні, проблемні, використання інформаційних технологій, інтерактивні, тестування, захист розробок); засоби (навчальні програми, рекомендації, опорні конспекти лекцій, наочні, технічні, комп'ютерні, тестові завдання, плани семінарів, комп'ютерне тестування) [5].

Результативний блок Моделі передбачав перевірку досягнення мети, а саме сформованість професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичної циклу профільного навчання в ЗСО. Досягнення результату ґрунтується на діагностиці розвитку сформованості професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичної циклу профільного навчання в ЗСО на основі критеріїв (мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, процесуально-креативного), їх рівнів (елементарний, репродуктивний, творчий) та

показників сформованості розроблено діагностичний апарат, який уможливив вияви загального рівня сформованості.

Організаційно-педагогічні умови вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичної циклу до профільного навчання в ЗСО спрямовано на інтеграцію та диференціацію сучасних наукових знань; відбір та запровадження інноваційних засобів, форм і методів організації та поєднання теоретичної та практичної складових освітнього процесу у ЗВО, підтримку компетентнісного рівня учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання упродовж професійної діяльності.

У межах нашого дослідження, методика формування професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу включає наступні способи контролю та корекції (тестування, опитування, самоконтроль, консультації, індивідуальні завдання, співбесіди). Реалізація моделі передбачає наявність конкретних результатів у сформованості професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання, перехід на більш високий рівень сформованості професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу, від елементарного до творчого. Результатом підготовки є сформованість професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу.

Висновки Розроблена Модель є ефективним інструментарієм будови професійної підготовки майбутніх учителів художньо-естетичного циклу до профільного навчання в освітньому середовищі ЗСО. Модель безперервно удосконалюється і є відкритою.

Таким чином, досліджувана модель становить собою комплексну систему взаємопов'язаних блоків. Етапи дослідження спрямовані на досягнення мети, яка полягає у формування професійної

компетентності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу в процесі професійної підготовки, шляхом особистісно-орієнтованого та компетентнісного навчання.

В подальшому для формування професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичного циклу профільного навчання вбачаємо необхідність вивчення особливостей впровадження в освітній процес сучасних інноваційних технологій навчання.

Література:

1. Давидова М.О., Захарова Л.В. (2011). *Формування професійної компетентності майбутнього викладача предметів художньо-естетичного циклу як педагогічна проблема. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики.* Вип. 14, 33-36.
2. Зязюн І.А. (2003). *Педагогічна майстерність особистості учителя.* Київ, Вища школа, 195.
3. Коночкіна, О.І. (2011) *Рівень сформованості професійної компетентності майбутніх учителів художньо-естетичних дисциплін (за результатами констатувального дослідження).* Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 14: *Теорія і методика мистецької освіти:* зб. наук. праць. Київ. Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, Вип. 11(16), 100-104.
4. Liubarets V.V. (2012). *Model and principles of formed professional competence of travel agents.* Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка № 15 (250), Ч. III.
5. Любарець В.В. (2018). *Професійна підготовка майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності для індустрії гостинності: теоретичні обґрунтування: монографія.* Суми: П.Ф «Видавництво «Університетська книга», 382.

6. Лузина Л.М. (1986). *Формирование творческой индивидуальности учителя в педвузе*. Ташкент. ТГПИ, 186.
7. Харківська А. (2014). *Особливості професійної підготовки майбутніх вчителів предметів художньо-естетичного циклу*. Theory and methods of educational management No 3(14).
8. Ревенко І.В. (2011). *Художньо-естетична компетентність учителя як показник його професійної культури*. Збірник наукових праць. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. Вип.14(67) 206-213.
9. Сухомлинский В.А. (1981). *Методика воспитания коллектива*. М. Просвещение, 192.
10. Шапран О.І., Кононенко І.А. (2017). *Сутність професійної компетентності майбутніх вчителів-філологів: з використанням досвіду підготовки педагогів у Франції*. Теоретична і дидактична філософія. Серія. Вип. 24, 241-249.

References:

1. Davidova M.O., Zakharova L.V. (2011). *Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vykladacha predmetiv khudozhno-estetychnoho tsyклу yak pedahohichna problema*. [Formation of professional competence of the future teacher of subjects of art and aesthetic cycle as a pedagogical problem]. Scientific journal of NPU named after MP Drahomanov. Series 16. *Tvorcha osobystist uchytelia: problemy teorii i praktyky* [Creative personality of the teacher: problems of theory and practice.]. Vip. 14, 33-36. [in Ukrainian].
2. Zyazyun I.A. (2003). *Pedahohichna maisternist osobystosti uchytelia*. [Pedagogical skill of the teacher's personality]. Kyiv, Higher School, 195. [in Ukrainian].
3. Konochkina, O.I. (2011) *Riven sformovanosti profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv khudozhno-estetychnykh dystsyplin*

(za rezultatamy konstatuvalnoho doslidzhennia). [The level of formation of professional competence of future teachers of artistic and aesthetic disciplines (according to the results of a statement)]. Scientific journal of the National Pedagogical University named after MP Драгоманова. Series 14: Theory and methods of art education: Coll. Science. wash. Kiev. Published by NPU named after MP Drahomanov, Issue. 11 (16), 100-104. [in Ukrainian].

4. Liubarets V.V. (2012). Model and principles of formed professional competence of travel agents. Bulletin of Taras Shevchenko Lviv National University № 15 (250), Part III. [in Ukrainian].

5. Liubarets V.V. (2018) Profesiina pidhotovka maibutnikh menedzheriv sotsiokulturnoi diialnosti dlia industrii hostynnosti: teoretychni obgruntuvannia: monohrafiia. [Professional training of future managers of socio-cultural activities for the hospitality industry: theoretical justifications: monograph]. Sumy: PF «University Book Publishing House». 382 p. [in Ukrainian].

6. Luzina L.M. (1986). Formirovaniye tvorcheskoi yndyvudualnosty uchytelia v pedvuze. [Formation of creative individuality of the teacher in pedagogical high school.]. Tashkent. TGPI, 186. [in Russian].

7. Kharkivska A. (2014) Osoblyvosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh vchyteliv predmetiv khudozhno-estetychnoho tsyklu [Features of professional training of future teachers of subjects of art and aesthetic cycle.]. Theory and methods of educational management No 3 (14) [in Ukrainian].

8. Revenko I.V. (2011). Khudozhno-estetychna kompetentnist uchytelia yak pokaznyk yoho profesiinoi kultury. [Artistic and aesthetic competence of a teacher as an indicator of his professional culture.]. Collection of scientific works. Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i

zahalnoosvitnii shkoli. [Pedagogy of formation of creative personality in higher and secondary school.]. Issue 14 (67) 206-213. [in Ukrainian].

9. Sukhomlinsky V.A. (1981). Metodyka vospytanyia kollektyva. [Methods of team education]. M. Enlightenment, 192. [in Russian].

10. Shapran OI, Kononenko I.A. (2017). Sutnist profesiinoi kompetentnosti maibutnikh vchyteliv-filolohiv: z vykorystanniam dosvidu pidhotovky pedahohiv u Frantsii. [The essence of professional competence of future teachers of philology: using the experience of teacher training in France.]. Theoretical and didactic philosophy. Series. Vip. 24, 241-249. [in Ukrainian].

Citation: Ja. Verovkina (2020). THE MODEL OF PROFESSIONAL COMPETENCE FORMATION OF FUTURE TEACHERS OF ART AND AESTHETIC CYCLE OF PROFESSIONAL TRAINING. Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 5(43). doi: 10.26886/2520-7474.5(43)2020.13

Copyright: Ja. Verovkina ©. 2020. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.